

Kemecsei Helytörténeti 15 év Krónika 2005 2020

2021. XVII. évfolyam 1. szám

Ár: 100 forint

MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE

Kőbe vésett várostörténet

(Fotó: Lucza Viktor)

Kemecse urbanizációs folyamata nagyszámú és példaértékű, kiemelkedő eseménnyel, szellemi és tárgyi értékkel gazdagodott. A szellemi városiasodás részeként ez évben három jubileumot, évfordulót is köszöntünk:

1995 - 25 éves a Helytörténeti Múzeum

2005 - 15 éves a Helytörténeti Krónika

2005 - 15 éves a Helytörténeti Konferencia-sorozat, Kemece Város Önkormányzata és a Megyei Honismereti Egyesület közös tudományos konferenciasorozata

Köszönet a főszervezőknek, a támogatóknak, a rendezvények segítőinek, minden résztvevőnek, látogatónak, olvasónak!

Adalékok Kemece történetéhez

15 éves a Helytörténeti Krónika

KEMECSEI LOKÁLPATRIÓTÁK LAPJA

Kemecsei Helytörténeti Krónika

2005. I. évfolyam 1. szám

MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE

Beköszöntő

Kemece, történetének, múltjának megismerésében, a szülőföld szeretetére való nevelésben sok szép eredménnyel büszkélkedhet. Lakosait a ragaszkodás, a hűség, az élni és a tenni akarás jellemzi. 2005. július 1-je kiemelkedő állomás e folyamatban a küzdelmes, építő múlt, a jövőt tervező és szebbé álmódó jelen elismerő eredménye a városi cím elnyerése.

„Múltunk tisztelete jelenünk méltósága” gondolat hatotta át az elmúlt évtizedek helytörténeti, honismereti munkáját. Kozma Sándor és Kozma István fél évszázados szellemi tevékenysége, a családok, a kisközösségek, az iskola hagyományápoló munkája, a megyei és a helyi sajtóban megjelent írások, elemzések a Kemece című korszakos jelentőségű könyv, a 10 éves Helytörténeti Múzeum, a sok-sok lokálpatrióta kérése és vágya e szerény folytatásra késztet.

Kemecsei Helytörténeti Krónika címmel negyedévente megjelenő kiadványt indítunk útnak ezen első számmal és ajánlom szíves figyelmébe. Kemece 1000 éves színes, fordulatos, történelmi eseményekben gazdag múltját szeretném még részletesebben feltárni, bemutatni. A lehetőséghez képest a széles közönség előtt még nem ismert részleteket, személyeket, tárgyakat bemutatni. Bízva szellemi hasznosulásukban élményt nyújtanak, érzéseket keltenek, erősítik az olvasó szülőföld szeretetét. Egyúttal felajánlva a fiatalok tudományos dolgozataihoz, beszámolóikhoz forrásként való felhasználásához.

Ez a negyedévente megjelenő lap legyen tisztelgés múltunk iránt és erősítse megbecsülésünket szűkebb és tágabb hazánk, nemzetünk iránt.

Lucza János
felelős szerkesztő

Felelős szerkesztő: Lucza János 2005-től

Technikai szerkesztők: Lucza Viktor: 2005-2015
Mátyás Tamás: 2016-tól
Hajdu Gabriella: 2019-től

Fotók, szövegszerkesztés: Városi Könyvtár (Pusztai András 2016-tól)

Nyomdai munka: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Pedagógiai Közművelődési és Képzési Intézet nyomdája: 2005. 1. szám - 2008. 1. szám
Fodor Irodagép: 2008. 2. szám - 2012. 1. szám
Kemece Város Önkormányzata: 2012. 2. számtól

A régmúlt gyöngyszemei id. Márkus József naplójából (2. rész) Mégfőzte a Wartburgot

„Tibor fiam és a legjobb barátja, Gabi, amikor az általános iskolával végeztek, azon a nyáron elhatározták, hogy **autóversenyt rendeznek** a határban! Úgy is történt. Egyik alkalommal, amikor nem voltunk idehaza, az öreg 14 éves **Wartburgot** elvitte az autóversenyre. Gabiéknek egy vadiúj **1200-as Zsigulijuk** volt, Ő azzal ment ki a határban megtartandó autóversenyre!

Az autópálya valahol az „Elnerály” tagba volt, egy learatott tarlón, ezt csak a két pilóta tudja pontosan, meg a Mezőőr, aki a „Ralit” végignézte! Kb. 30-35 x 1 km-es körön ment végbe a verseny, talpig gázzal! El lehetett képzelni, hogy nézett ki a két autó a 35 kör után. Habosra zavarták a „Verdákat”, de mind amellet, csupa poros és sáros lehetett!

Amikor a ralizás befejeződött, szépen lemosták a „forma-1-eseket”, hazahozták az autókat és beálltak vele a garázsba, mintha mi sem történt volna. Közben a mezőőr elárulta a verseny részleteit a Gabi szüleinek, akik elmondták nekünk is. Azt mesélte a mezőőr, hogy Ő még életében nem látott ahhoz a versenyhez hasonlót. Hol egyik, hol a másik vezetett elsőnek a körök végén.

A baj akkor kezdődött, amikor én másnap be akartam indítani a verdát. Se kép, se hang. Kitoltam a garászból, néztem jobban, hogy hol a probléma. Amikor a gépháztetőt felnyitottam, rögtön láttam, hogy baj van, mivel ujjnyi vastagon volt a motoron a por! Amikor a légszűrőt szétszedtem, az egy sártömeg volt, azon egy csepp levegő sem ment keresztül! Volt egy régebbi légszűrő, azt tettem vissza, megtakarítva. Én lemostam a motort, szétszedtem a porlasztót, a gyertyákat megtisztítottam, megpróbáltam beindítani, ami végül is sikerült. Elmentem egy próbaútra, megállapítottam, hogy a motort lefőzte a kicsi fiam, mivel már nem bírt úgy menni, mint régebben!

A Gabiék autóját, az újat is a szerelő ébresztette fel, azt se lehetett beindítani! Később rájöttek, hogy a Zsiguli 13 liter benzint és fél liter olajat eszik százon! Persze 80 km. Sebesség mellett!

Így nézett ki az 1970-es években a „**Rali a tarlón**” című autóverseny.”

(Illusztráció: Internet)

Szakácsnők köszöntése

Életünk szinte teljes szakaszában jelen van a közétkeztetés, az éttermi szolgáltatás. Kiemelkedő szerepet tölt be a bölcsődétől, az óvodán, az iskolán át az étterem működtetéséig. Tisztelet övezi Kemece-sén a **szakácsnők, konyhai dolgozók** élettörténetét. A bölcsődében 1952-től dolgozott **néhai Blaner Gyuláné, Juliska néni és Simai Istvánné** emlékét, **Ónodi Gyuláné (Maca néni)** bölcsődei, óvodai sok évtizedes munkásságát, napjainkban **Kulcsár Péterné Zsuzsa** tevékenységét.

Az óvodában **Bodnár Mária, Márton Gáborné és File Józsefné** (Mariska néni) nevét emlegetik még most is a nyugdíjhoz közeledő régi óvodások. Tisztelettel emlékeznek az iskola régi szakácsnőire, konyhai dolgozóira is, **Balogh Miklósné, Bráz Mihályné, Balázs Ferencné, Szabó Józsefné, Gravalla Józsefné**. Munkájuk intézménytörténetté vált.

Várostörténetünk feledhetetlen része **Kozma Gyuláné**, Veramama konyhája, a sok évtizedes városi és iskolai szolgáltatásával. A napközis tízórai, ebéd, uzsonnától kezdve, a családi ünnepekig, ballagás, esküvő, lakodalom, keresztelő, névnap, születésnap és a végső búcsúztatás lelkiismeretes színvonalas szolgáltatásával. Szállóigévé vált, a minden kérésre azonnali igennel adott válasza: „**MEGOLDJUK, MEGOLDJUK!**”

A közétkeztetés, az éttermi ellátás fontos szereplői voltak a munkatársak, a szakácsnők mellett, a konyhai dolgozók, kisegítők. A régebbi intézmény rendszerben szintén domináns szerepe volt az ételmezés vezetőknek, a gondnokoknak.

Nyerges Jánosné Ilonka néni, Bacskai Józsefné Erzsike ételmezés vezetők, **Enyedi Béla bácsi** és **Pásztor Béláné Katika néni** gondnokok neve életúttal igazolt tisztelet.

Az Állami Gazdaság konyhája szintén meghatározó szerepet töltött be évtizedeken át. A régi dolgozók **Udvari Marika néni, Németh Antalné, Kiss Dánielné, Minczér Ferencné** szakácsnőket említették és dicsérték.

A szülőotthon 1956-1994 közötti 38 éves történelmében a három főorvos, a szülésznők, a csecsemősök, a gondnokok, a takarító nők mellett példaértékű munkát végeztek a szakácsnők. **Szilágyi Istváné, Márczi Jánosné, Juhász Józsefné** szakácsnők neve elismeréssel szerepel a Szülőotthon történetében.

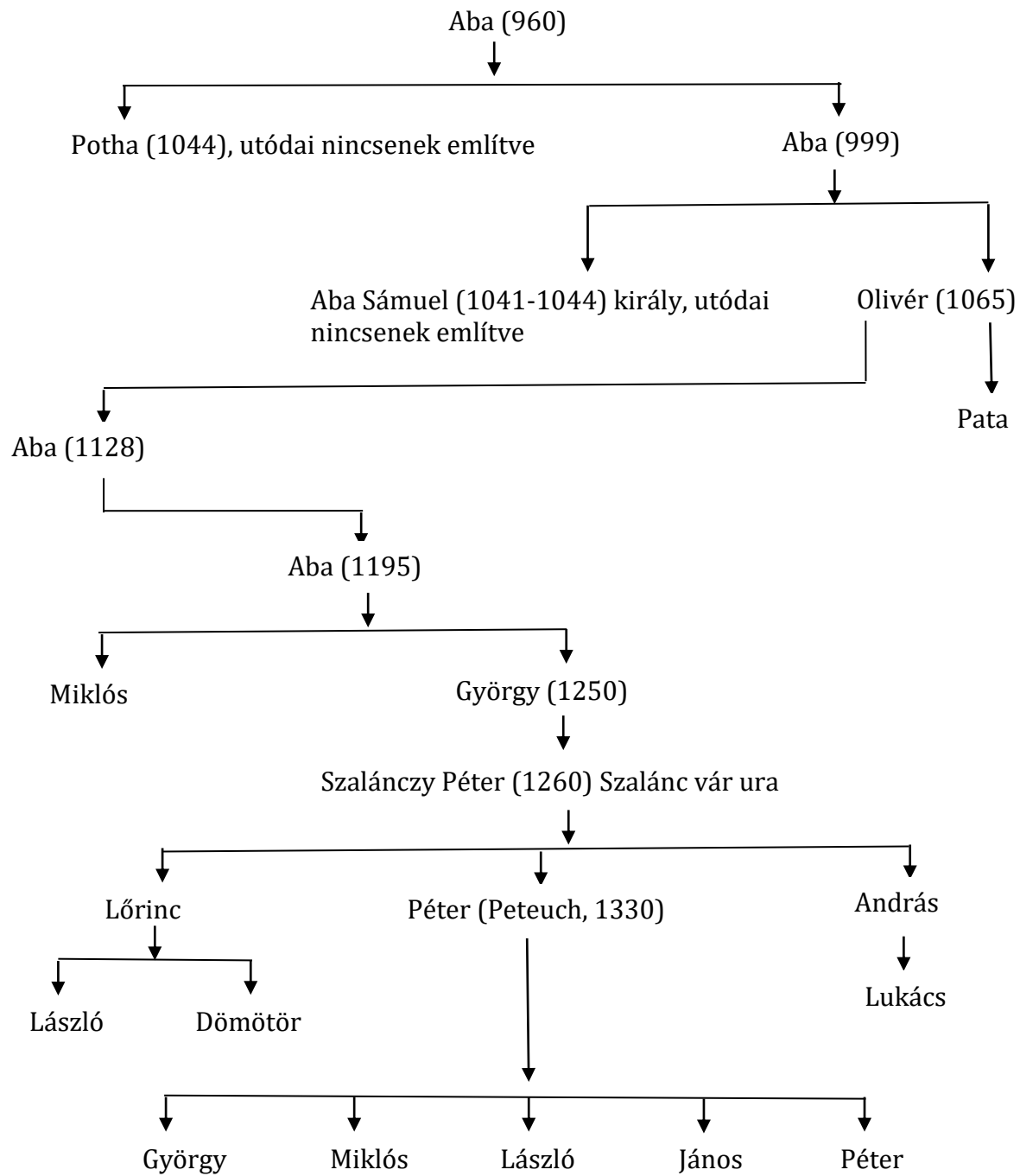
Köszöntönket **Tóth Csabáné, Zsuzsa 23 éves, Tugya Jánosné, Böbe 47 éves és Kovics Györgyné, Magdi 25 éves** szakácsnői munkaviszonyban eltöltött fotóival zárjuk, az általános iskola felújított, modern korszerű konyhájában. Emlékezünk a régiekre, köszöntjük napjaink szakácsait, konyhai dolgozóit, az étkezés-közétkeztetés és szolgáltatás valamennyi résztvevőjét, a Maca néni, Vera néni örökébe lépett Ónodi, Kozma család tagjait!

Ősi köszöntéssel: „*Áldás a kezükre!*”

(Fotó: Pusztai András)

Szalánczy-család II. (Aba nemzetségtől 1330-ig)

(Forrás: Lábas Lajosné
kéziratos gyűjteménye)

Szalánc vára

Szalánc várának romjai a Szalánci-hegységben magaslanak a Nagyszalánc határában. Az észak-déli irányú Szalánci-hegység vonulata egyhelyütt megszakad; ebben a természetes átjáróban épült Nagyszalánc; az átjáró közepén emelkedik a meredek oldalú Szalánci várhegy. A vulkáni kúp 170 méterrel emelkedik a falu fölé.

Története

Őse az a kisebb erősség volt, amelyet először egy 1230-ban kelt oklevél említ, mint sóraktárt védő várat (Castrum Salis). Ezt az Aba nembéli Csama fia, Péter építtette. Őt tekintjük a nemzetség egyik ágaként számon tartott Szalánci család ősenek.

1270-ben IV. László a „Zelench” néven említett várat egy bizonyos Reinhold mesternek adományozta, tőle nem sokkal később Aba Finta nádor szerezte meg. 1281-ben Finta fellázadt királya ellen, hadait azonban Kun László szétverte, várait elfoglalta. A várat és a hozzátartozó uradalmat 1299-ben visszakarta a Szalánci család. Az Árpád-ház kihalása után, az ország kiskirályságokra tagolódása idején a családfő Szalánczi Péter Csák Máté hűségére állt. A Csák Máté által Aba Amadé fiainak megsegítésére küldött segélyhaddal csatlakozott Kassa ostromlóihoz, majd részt vett a vesztes rozgonyi csatában. 1330-ban Károly Róbert hatalmi szóval rákényszerítette, hogy a várat és uradalmát cserélje el Drugeth I. Vilmosmal annak jóval értéktelenebb, Sáros megyei birtokaira (Bertotovce, Hendrichovce, Fricovce, Siroké.)

A családnév eredete

A **családnév** a kassai körzetben lévő Szalánc várról, a várbirtokról kapta, ezért lett a nevük De Szalánczy. Szalánc várának egyik kör alakú termének falán volt található egy kandalló fölött a címerpajzs. Futó szarvast ábrázol a mezőn és mint sisakdísz is megjelenik ez a jelenet a következő felirattal:

„C. PETRUS, FILIUS PETRI DE SZALANTZ, DE GENRE ABA A. 1330”

Magyarul: C. Petrus, Péter fia Szalánczból, Aba uralkodó családból, 1330-ból”

(Forrás: Internet)

Szipál fotóstúdió Kemecsén

1896 jeles évszám. Milléniumi ünnepek, az ezeréves Magyarország, az Osztrák-Magyar Monarchia fénykorát éli. Az ezredéves kiállításon, a csúcstechnika vívmányait is bemutató kiállítás sorozaton már nem újdonság a fényképezés. Mégis kuriózum egy-egy fényképészműterem – ahogy akkor nevezték: „fényirodai műintézet”.

A művelődéstörténetben járatos olvasó ma is ismerheti Klösz György, Mai Manó nevét. 1896-ban Szolnok közelében megszületik egy újabb művész generációt indító gyermek, **Szipál Márton**. A művészetekben tehetséges és ambiciózus fiatal a Bécsi Művészeti Akadémiára kerül, festészetet tanul. Elbűvöli az új csoda, a **művészi igényességet** mindvégig megtartva – **fényképésszettel** kezd el magasabb szinten foglalkozni. Az I. világháborúban **légi felderítőként** fényképekkel segítette a monarchia hadseregét. Tevékenységéért „császári és királyi udvari-fényképész” címet kap. Később, világhírű cége alapítása után évtizedekig emelte e cím művészi rangját. A Habsburg család hálából a harmincas években is a Szipál stúdiótól rendelt **Ferenc Józsefről életnagyságú, színezett reprodukciókat**. A világháború után jó üzleti érzékkel, jó üzleti befektető partnerrel Észak- és Kelet-magyarországi kisvárosok közönségét célozták meg fényképész szolgáltatásokkal.

Házasságkötése után Sárospatak, Sátoraljaújhely, majd Debrecen az első virágkorának színhelyei. Az 1920-as évek végére többi műtermét feladva, Debrecenre összpontosít. Tablók, családi képek, helyi érdekességek portréi máig is féltve őrzött kincsek. Szipál Márton ekkor Debrecen kiválósága, és a világhírű német Agfa cégnek is magyarországi képviselője. Három gyermeke közül kettő fényképésznek tanul, bár már ekkor is „öregúr”-nak nevezett **makacs művészember** mellett nehéz volt az előrejutás. **Fia, ifj. Szipál Márton** Debrecenben önálló, saját műtermet nyit, és világhírűvé válik. A II. világháború, majd az 1945-től kezdődő társadalmi, politikai rendszerváltozás az iparos létformát is kikezdte. A másik fényképész gyermeke, lánya, Szipál Margit házassága révén a politikai küzdelem szenvedő részese. Férje, Szeghő József politikai állásfoglalásaival halálos fenyegetettségnek volt kitéve. 1948-ban, a választásokon Debrecenben korteskedő Rákosi Mátyás mikrofon zsinórját kettévágta.

Nyíregyháza lett a **menedékhely**, csoda, hogy újrakezdhettek. Az ifjabb Szipál Márton Debrecenből Pestre költözik. 1956 számára a lehetőség, a család többi tagja számára újabb kényszerű újrakezdés. Az ifjabb Szipál Márton Bécsen keresztül az **USA-ba** jut. **Regénybe illő karriert fut be**. Műtermi segédmunkásból vezető magazinok, majd **Hollywoodban évtizedekig filmsztárok fotósa**. A rendszerváltás után visszaköltözött Magyarországra, ahol ma is ismert és közkedvelt celebritás. A Szipál család Nyíregyházán élő tagjainak szakmai élete **Kemecséhez is kötődött 1956 végén, 1957 elején**. Kemecsén az Árpád utca 38. szám alatt még 1956-ban is állt a **régi Csépany-kúria**, mely ekkor már orvosok, pénzügyőrök, állami – tanácsi dolgozók szálláshelye volt. A Szipál fotó stúdió itt működött, melyben Kemecsén sokan készítettek felvételeket.

A Szipál fényképész családdhoz szakmai kapcsolat is fűzte Csépany Tibort, a család rokonát, aki együtt volt velük fényképész tanuló. Hálából a Csépany családról sok Szipál felvétel készült (1). A fénykép szignóján jól láthatóan szerepel a „Foto Szipál Nyíregyháza” felirat (2). Szép emlék e korból Kovács Ferencné Klárrika néni fiatalkori fényképe (3). 1956-57 fordulóján készült kép, melyen Kocsis Jánosné sz. Körmendi Erzsébet, Erzsike néni látható 18 éves korában (4). Szintén a Csépany-kúriában (5) készült Karády Katalint idéző felvétel hűen tükrözi a kor hangulatát. Az idős Szipál Márton „az öregúr” és a család Nyíregyházán maradt része nemsokára Budapestre költözik. Önálló műtermet nyitnak a Szemere utcai lakásukon. A művész világ több neves képviselője felismeri és támogatja Szipál mester kivételes tehetségét. Egyre többen igénylik a műtermi képeknek ezt a **Szipál-féle igényességét**. Az 1970-es évek elejére a cég neve ismét védjeggyé vált, második virágkorát már a belvárosban élte meg, ahol lánya, Margit a cég lelke.

Városunk **Kemece** így vált egy kis időre részesévé művészettörténeti szakaszunk, ez az epizód így vált szerény, de érdekes helytörténeti eseménnyé. (Forrás: www.szipalfoto.hu)

Szipál fotók Kemecsén

1. sz. kép

3. sz. kép

2. sz. kép

4. sz. kép

5. sz. kép

(Fotók: Helytörténeti Múzeum)

Impresszum

Felelős szerkesztő: Lucza János Kiadja: Kemece Város Önkormányzata

Technikai szerkesztők: Hajdu Gabriella, Mátyás Tamás Online változat: www.site.kemece.hu